

זמני כניסת השבת

ירושלים: 4:09
בני ברק: 4:23
חיפה: 4:13

פרשת ויגש

מלכות יהודה ויוסף

החוט המקשר: נעמוד בדברינו על שורש מחלוקת יהודה ויוסף וצורת הנהגתם השונה, הנהגת האמת בדין מול הנהגת הפרשה בדין, שהיא הנהגת המלכים מול הנהגת השופטים, ונבין לפי"ז מדוע דווקא יהודה נבחר ע"י יעקב אבינו להקים 'בית תלמוד להוראה', ומדוע מלכי יוסף הרשיעו ואילו מלכי יהודה היו צדיקים ואת צורת חטא ירבעם בן נבט. לאור דברינו נבין את השוני שבין הנהגת משיח בן יוסף ומשיח בן דוד.

"ויגש אליו יהודה".

איתא בב"ר (פרשת ויגש פרשה צג): **"הנה ימים באים נאם ה' ונגש חורש וגו' (עמוס ט, יג), 'ונגש חורש' זה יהודה, 'בקוצר' (שם) - זה יוסף, 'והנה אנחנו מאלמים אלומים' וגו' (בראשית לז, ז), 'ודורך ענבים' (עמוס שם) - זה יהודה, שנאמר 'כי דרכתני לי יהודה' (זכריה ט, יג), 'במושך הזרע' (עמוס שם) - זה יוסף, שמשך זרעו של אביו והורידן למצרים, 'והטיפו ההרים עסיס' וגו' (עמוס שם) - אלו השבטים. אמרו מלכים מדיינים אלו עם אלו, אנו מה אכפת לנו, יאי למלך מדיין עם מלך. 'ויגש אליו יהודה' וגו'."**

נראה שישנו עומק רב במחלוקתם של יהודה ויוסף, היא שורש המחלוקת של מלכות יהודה ויוסף, כאשר עיקר מלכות ישראל נקראת על שם יוסף [כש"כ 'וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר' - תהילים עח, סח. והיינו ירבעם בן נבט, שהיה משבט אפרים ואף עמרי ובנו אחאב ושושלת מלכיהם, כמבואר במדרש תנחומא ריש פרשת ויחי, על הפסוק "למי אלה"].

בדרשות הר"ן (הדרוש האחד עשר) האריך לבאר את גדר תפקידו של המלך בעם ישראל וכתב בתוכ"ד שתפקיד השופט הוא ללמד וליישם את חוקי התורה, אמנם חוקי התורה נועדו בעיקר לתיקון הנפש ולא דווקא לסידור מדיני, אך תפקידו של מלך הוא להשליט סידור מדיני, כשלצורך זה יכול לחוקק חוקים נוספים לדיני התורה מדינא דמלכותא וכמו"כ מלך פורץ גדר, הורג ללא רשות ב"ד וכו', הכל לצורך סידור המדיני.

נראה שזה היה שורש המחלוקת בין יוסף והאחים.

הנה כבר הארכנו במקום אחר שיוסף נהג בקו הדומה לשיטת ב"ש, שיטה מחמירה ובלתי מתפשרת, הפועלת רק לפי האמת לאמיתה [מדת הדין] ולכן הביא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם, כאשר הנהגת האחים היתה שהדברים שעשו מותרים [ולדוגמא,

מה שאמר עליהם שאוכלים אבר מן החי, כשבמציאות שחטו את הבהמה אלא שעדיין פירכסה ומעיקר הדין שרי לישראל, כמבואר בפרשת דרכים ובעוד מפרשים בריש פרשת וישב. אלא שיוסף החמיר להחשיב דבר זה לאבר מן החי, וכן שאר הדברים].

ואלו דברי השם משמואל (פרשת ויגש תרע"ה) בביאור השוני במידותיהם של יהודה ויוסף:

"הנה במרכבת יחזקאל פני אריה אל הימין ופני השור אל השמאל. והנה ידוע דימין הוא חסד ימין מקרבת. ושמאל הוא גבורה שמאל דוחה את מה שאינו ראוי...."

ולפי זה יש לומר דכל ענין סור מרע מתיחס למדת הדין, שבמה שהאדם מושך ידו מן הרע, לעומתו דוחה את כחות הרע לבל יתפשטו חוץ מגבולם ודוחה את הרע ממנו ומכל העולם כולו. וזו היתה מידתו של יוסף הצדיק במה שהיה סור מרע דחה את כוחות הרע בכללם ממנו ומכל מצרים ומכל העולם וכו'. וזה שנקרא יוסף שור כמ"ש בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ, כי זוהי מדתו לדחות כוחות הרע במה שהוא בעצמו הי' סור מרע וכו'. אבל יהודה מדה אחרת היתה בו, היא מדת חסד ורחמים וכו', וכמו שבתחילת ברייתו של עולם הקדים מדת הרחמים כנ"ל, וע"כ המלוכה שייכת ליהודה, וכן נמי ההלכה כבית הלל שידוע שמדת בית שמאי היא מדת הדין ומדת ב"ה היא מדת הרחמים.

אך הנה ידוע מה שכתב האר"י ז"ל שלעתיד יהיו הגבורות יותר במעלה מהחסדים ועל כן תהיה אז ההלכה כב"ש וכו'.

כלומר: הנהגת יוסף היתה במידת הדין שהיא מיעוט ["אין העולם מתקיים בדין ושינתף הי' מדת הרחמים" - רש"י ריש בראשית, וראו במאמרינו ריש בראשית בארוכה] והאחים היו רוב והלכה כמותם.¹

¹ [מצאנו מחלוקת בכתובות יז, א בין ב"ש לב"ה כיצד מרקדים לפני הכלה. ב"ש אומרים כלה שהיא וב"ה אומרים כלה נאה וחסודה, וממשיכים ב"ה ואומרים: "לעולם תהיה דעתו של אדם מעורבת עם הבריות". ונראה דיסוד מחלוקתם דלב"ש קיימת רק האמת לאמיתה, כפי שצריך להיות בתכלית, ואם הכלה אינה יפה או חסודה, אי אפשר לשבחה בפני החתן בשבחים שאין בה. אך לב"ה בעולם הזה האמת התורנית היא לפי תפיסת רוב החכמים גם כשהם טועים, {וע' דרשות הר"ן שהאריך בזה בדרוש ג' ו'ו'ז"ל: "וזהו ענין ר' אליעזר הגדול ומחלוקתו, (ואמרו שם) [שאמרו] בבבא מציעא (נט ב) עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא (דברים ל יב), מאי לא בשמים היא כבר נתנה למשה על הר סיני, וכתוב בה (שמות כג ב) אחרי רבים להטות. הנה ראו כולם שר' אליעזר היה מסכים אל האמת יותר מהם, וכי אותותיו כולם אמיתיים צודקים, והכריעו מן השמים כדבריו, ואף על פי כן עשו מעשה כהסכמתם, אחר ששכלם היה נוטה לטמא, אף על פי שהיו יודעים שהיו מסכימים הפך האמת לא רצו לטהר, והיו עוברים על דתם אם היו מטהרים כיון ששכלם נוטה לטמא, שההכרעה נמסרה לחכמי הדורות", עכ"ל. ולכן האמת גם ביחס ליופי, היא לפי תפיסת העולם שמעורבת עם הבריות].

- ויכוח יהודה ויוסף על עונשו של בנימין: שורת הדין מול פשרה נצרכת

נראה שויכוח הנהגתי זה היתה גם שורש המחלוקת של יוסף ויהודה בהנהגת המלכות בכלל ובמעשה דבנימין בפרט:

יוסף, שהציג קו אחיד שאין זו מהאמת לאמיתה לעולם, טען שאין מקום למלך לשפוט שלא לפי דיני התורה, וגם אם עושים פשרה בדין, הדבר צריך להיות מבוסס על יסוד דיני התורה. לכן אמר שבנימין יהיה לכל הפחות עבד, כאשר פשרה זו יסודה ממידת הדין, הקובעת שבנימין התחייב מיתה וכל האחים יהיו עבדים, כמבואר בסוף פרשת מקץ שכך התחייב לו יהודה, וכן משום שבן נח שגזל חייב מיתה, כמבואר ברמב"ם (מלכים ט, יד).

אך יהודה טען שצריך להתפשר ולמצוא פתרון הולם, אחר שאם בנימין ימות, הרי גם אביו ימות מצער, אם כן יש מקום לפשרה ולשיקול דעת וליצירת פתרון התואם את ההלכה [כמו לדוגמה עירוב, פרוזבול, היתר עיסקא וכו'].

- פשרותיו של יהודה

מצינו לכל הפחות עוד ב' מקומות, שיהודה הנהיג בהם הנהגת פשרה: (א) מעשה תמר. (ב) מכירת יוסף.

במעשה תמר בתחילה חרץ דינה למות [וגם זה מכח דינא דמלכותא, עיי' רמב"ן שמצד דיני התורה, לא היתה מחוייבת מיתה] ולבסוף כשנדע לו שהתעברה ממנו חזר והודה שטעה ושינה את דינה.

בהקשר לכך נשים לב למאמר חז"ל על דברי תמר: "הכר נא- אין נא אלא לשון בקשה. הכר נא בוראך ואל תאבד שלש נפשות". ולכאורה אינו מובן דאם צדקה בדין, מדוע צריכה לבקש רחמים בגלל עובריה?

עיי' בזה במשך חכמה. עכ"פ מבואר שהיה בזה מן הפשרה בין עיקר הדין ללפנים משורת הדין, והיה שייך להקל בדינה על פי שיקולים חיזוניים.

גם במכירת יוסף אמר "מה בצע כי נהרוג את אחינו" וגו', וחז"ל דרשו בצע מלשון ביצוע, פשרה². ובסנהדרין (ו, ב) איתא: "רבי מאיר אומר: לא נאמר בוצע אלא כנגד יהודה, שנאמר ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו, וכל המברך את יהודה - הרי זה מנאץ, ועל זה נאמר: ובצע ברך נאץ ה'". ומי"מ מחשבת יהודה היתה טובה³ והראיה לכך הוא שיעקב שיבח אותו על כך

בברכותיו, באומרו ליהודה "מטרף בני עליית", ועל כך אמרו חז"ל (ב"ר פרשת ויחי פרשה צח): "גור אריה יהודה, מלמד שנתן לו גבורה של ארי וחוצפה של גוריו, מטרף בני עליית- מטרפו של יוסף עלית ונתעלית, מטרפו של תמר עלית ונתעלית". ובמדרש תנחומא (פרשת ויחי סימן ז): "גור אריה יהודה מטרף בני עליית מטרף בני יוסף עלית שאמרת מה בצע כי נהרוג (בראשית לו) מטרף בני עליית מטרף תמר הצלת נפשות ארבע מן המיתה תמר ושני בניה ועצמך, אי"ל הקב"ה: אתה הצלת ארבע נפשות מן השרפה ומן המיתה שכך פסקת הוציאוה ותשרף אני אציל מבניך ד' דניאל חנניה מישאל ועזריה מן הכבשן ומגוב אריות".

והיינו שיהודה פעל במעשיות ותכליתיות. מצד אחד לא רצה להרוג את יוסף ומצד שני, הבין שצריך להרחיקו, כדי שלא יזיק לאחיו. לכן הציע למוכרו.

גם בשיכנוע ששיכנע יהודה את יעקב להוריד את בנימין מצריימה, מתבטאת כח הפשרה שהיה ליהודה, שהלא ראובן הציע מתחילה "את שני בני תמית" ולא קיבל יעקב את דברו [ואמר בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו. וכי בניו הם ולא בני? וי"י- רש"י מב, לח] ואי"כ מה איפוא היה סוד הצלתו של יהודה?

וז"ל רש"י (מג, ח): "לא נמות" - ברעב (ב"ר). בנימין ספק יתפש ספק לא יתפש, ואנו כולנו מתים ברעב אם לא נלך. מוטב שתניח את הספק ותתפוש את הודאי".

עצם טענתו מורה על פשרה. "להניח את הספק עבור הודאי" - היא תוכנה של פשרה, להתמקד בערך החשוב יותר, גם אם הדבר ידרוש הקרבה מסוימת.

גם לשונו של יהודה שאמר ליעקב אביו "אנכי אערבנו מידי תבקשנו", מורה על תכונה זו, דהלא כל ענין ערבות [כשמדובר בענין ממוני] הוא לפייס את המלוה ואת הלווה, כשע"י הערב מסכים המלווה להלוות ממון ללווה, הרי שפירש בין שניהם. גם האחריות האישית שלקח יהודה על עצמו⁴, גרמה לפשרה בין יעקב ובניו, שעל ידי כך הסכים להוריד את בנימין למצרים.

זהו מהלך הנהגת המלוכה של יהודה.

- הקמת בית תלמוד להוראה ע"י יהודה

ולפי דברינו יובן ענין נוסף בפרשה

"ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להודות לפניו גשנה ויבאו ארצה גשן" (מו, כח).

² ויקרא רבה פרשת ויקרא פרשה ו: "מה בצע אמרתו" - פשרה פשרה". וכן בתנחומא פרשת ראה סימן ד: "אמר ר' אבא אמר ר' ירמיה עשה ה' אשר זמם בצע אמרתו (איכה ב), בצע עשה עמהם פשרה".

³ בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד סימן ז

ויאמר יהודה אל אחיו וגו', אי"ר יהודה בר אילאי, בשבח יהודה הכתוב מדבר, בגי' מקומות דבר יהודה בפני אחיו ועשו אותו מלך עליהם, ויאמר יהודה אל אחיו וכו', עכ"ל. וביאר המהרז"ו (שם) שזה היה שבח ליהודה שהתחיל בהצלתו, אלא שבמקביל היתה ביקורת שעד כמה שהתחיל להציל היה עליו להצילו לגמרי. ויתכן שיהודה סבר כמו מה שמצינו אצל רבי יוחנן באגדת החורבן שביקש מנירון קיסר רק גי' דברים, ולא ביקש על הצלת בית המקדש כולו, וגם שם ביקרו אותו חביריו על זה, ובגמ' ביארו שרבי יוחנן סבר "תפסת מרובה לא תפסת" ואילו היה מבקש יותר אף "הצלה פורתא" לא תהיה ויתכן שזאת גם היתה מחשבת יהודה.

⁴ בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד סימן ז

ויאמר יהודה אל אחיו וגו', אי"ר יהודה בר אילאי, בשבח יהודה הכתוב מדבר, בגי' מקומות דבר יהודה בפני אחיו ועשו אותו מלך עליהם, ויאמר יהודה אל אחיו וכו', עכ"ל. וביאר המהרז"ו (שם) שזה היה שבח ליהודה שהתחיל בהצלתו, אלא שבמקביל היתה ביקורת שעד כמה שהתחיל להציל היה עליו להצילו לגמרי. ויתכן שיהודה סבר כמו מה שמצינו אצל רבי יוחנן באגדת החורבן שביקש מנירון קיסר רק גי' דברים, ולא ביקש על הצלת בית המקדש כולו, וגם שם ביקרו אותו חביריו על זה, ובגמ' ביארו שרבי יוחנן סבר "תפסת מרובה לא תפסת" ואילו היה מבקש יותר אף "הצלה פורתא" לא תהיה ויתכן שזאת גם היתה מחשבת יהודה.

וכתב רש"י: "לפניו - קודם שיגיע לשם. ומדרש אגדה להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד שממש תצא הוראה".

ויש להבין. הלא עיקר תופסי התורה היו בני יששכר, עליו נאמר "יששכר חמור גרם" ו"ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל" (דברי הימים א יב, לג). אם כן, מדוע שלח את יהודה להקים בית תלמוד?

כמו"כ מבואר במדרש ריש וישב שיעקב מסר עיקר תורתו ליוסף (ובפרט את סודות התורה) והבעל הטורים (לו, ב- ג) כתב: "בן זקונים הוא לו. ס"ת אמון שמסר לו סתרי תורה שנאמר בה (משלי ח ל) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים: זקנים. בגימטריא רז, שמסר לו רזי תורה. ובגימטריא זר על שם עטרת זקנים בני בנים (שם יז ו): זקנים. נוטריקון זרעים קדשים נשים ישועות (עי' שבת לא א) מועד". אי"כ קשה לשם מה הוצרך יעקב אבינו ע"ה לשלוח את יהודה לשם כך ולא ביקש מיוסף עצמו להקים בית תלמוד?

עוד יש לדקדק מדוע רמזה התורה את הקמת בית התלמוד בלשון "להורות" שמשמעו ענין הוראה⁵.

ולדברינו ניחא, שכיון שיוסף נקט כאמור בגישה מחמירה כבי"ש, הנהגה המתאימה רק ליחידים, [ולכן מסר לו יעקב דווקא את סודות התורה כש"כ בבעה"ט, שהם מתאימים לו לפי שורש נשמתו, מכח הבינה והעמקות כמו שאמרו חז"ל דבי"ש מחדדי טפיליבמות י"ד.]] ואכמ"ל, ועי' במש"כ בזה במאמרנו בפרשיות וישב ומקץ

אך כשבא להקים בית תלמוד "להורות" דייקא, שתפקידו הוא להורות לציבור הלכה והנהגה למעשה, בזה הוצרך לאדם כיהודה הנוקט בשיטת ב"ה שהם הרוב כפי שכתבנו.

מסיבה זו לא שלח יעקב את יששכר, שהצטיין בלימוד התורה [וגם ממנו יצאו מאתיים ראשי סנהדראות], משום שבשילוח זה לא עסק בלימוד התורה בלבד, אלא בהקמת והעמדת בית הוראה לרבים, דבר המצריך את גישתו של יהודה, המשלב בהנהגתו דין ורחמים כדעת ב"ה.

- מלכי יוסף הרשעים מול מלכי יהודה הצדיקים

נשים לב לעובדה מעניינת. מכל מלכי ישראל, שרובם היו מבני שבט מנשה ואפרים וגם נקראו על שם יוסף [כש"כ ביחזקאל לו: "ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו"], לא היה ולו מלך צדיק אחד, אלא כולם היו

רשעים [ירבעם בן נבט ובנו באשה, עמרי, זימרי, אחאב ועוד מלכים], לעומת מלכי בית דוד, משבט יהודה, שהיו ביניהם צדיקים [כמו דוד ושלמה, אסא, יאשיהו, חזקיהו].

כיצד התרחש דבר זה?

וי"ל שאכן, ההנהגה לכלל אינה יכולה להתבסס על קיצוניות מוחלטת, אלא חייבת להיות גמישה יותר, ולכן ציוה יעקב שלא יסור שבט מיהודה, משום שרק בני שבט יהודה ראויים הם להנהגת ישראל. משא"כ בני יוסף היו מלכים בעצמותם, כפי שיוסף שמלך במצרים, אך לא יוכלו להנהיג את כלל ישראל, כפי שיוסף, אף שהיה מלך מצרים, אך לא מלך על ישראל. אך במלכות על כלל ישראל, רק שבט יהודה הצליח במלכותו. וכן מצינו שהכהנים שהנהיגו בימי חשמונאי לא הצליחו במלוכה ונעשו שעברו על צוואתו של אותו זקן, שאמר 'לא יסור שבט מיהודה' (כש"כ הרמב"ן בפ' ויחי, בראשית מט, י) ונכחדו כולם, ויתכן שהוא משום שגם הכהנים, בני שבט לוי, מייצגים את ההליכה בדרך ללא שום פשרות, ולמרות שכוחם הגדול מגיע מעזות דקדושה אינם מתאימים להנהגה⁶.

- חטא ירבעם בן נבט

נראה שזה היה כוחו של ירבעם בן נבט וסוד הצלחתו בפילוג שעשה בתוככי מלכות ישראל (מלכים פרק י"ג)

איתא בסנהדרין (קא, ב): "אמר רבי יוחנן: מפני מה זכה ירבעם למלכות - מפני שהוכיח את שלמה. ומפני מה נענש - מפני שהוכיחו ברבים. שנאמר וזה הדבר אשר הרים יד במלך שלמה בנה את המלוא סגר את פרץ עיר דוד אביו. אמר לו: דוד אביך פרץ פרצות בחומה כדי שיעלו ישראל לרגל, ואתה גדרת אותם כדי לעשות אנגריא לבת פרעה?".

בראשית דרכו הוכיח ירבעם את שלמה ברבים על חטא שעשה בביהמ"ק, שסתם את הפרצות שעשה דוד בחומה עבור ריבוי עולי הרגל - וצדק בתוכחה זו - עד שאמרו חז"ל שבזכות זה זכה למלכות, אך למעשה היתה בזה עזות להוכיח את המלך ברבים. וסופו שהעמיד עגלים באפרים לבל יעלו ישראל לרגל [והמפרשים עמדו על כך כיצד הצליח להטות את ישראל אחר עבודה זרה, ועי' מלבי"ם שבאמת לא היה זה עבודה זרה.

ונראה שתכסיס שיכנועו היה שטען בקיצוניותו ששלמה משתמש בביהמ"ק לצרכיו האישיים, כדי להרבות שכר לנשיו הנכריות, וממילא אסור לעלות לביהמ"ק וכסמל לכך בנה עגלים, שהוא סמלו של יוסף, "בכור שור", שתכונתו היא "כוונתו להזיק" (בי"ק ב, ב). מבחינה סמלית, הדבר מסמל את כח המחשבה של יוסף,

⁵ ועי' שפתי חכמים שפירש דבאמת הכונה להורת חסר וי"ו שזה אותיות תורה, אמנם באמת ליעקב השיג עליו טובא ומסיק שהכוונה מלשון הוראה, שאלי"כ היה לרש"י לכתוב "שילמדו שם תורה", ולא ש"ממש תצא הוראה".

⁶ ונראה להביא סעד לדברינו מדברי המדרש רבה (פרשת וישב פרשה פד סימן ז) וז"ל:

ויאמרו לו אחיו המלוך תמלוך עלינו, רבי לוי ור' סימון, חד אמר מפני שענו אותו בעין רעה לפיכך מעמיד רשעים וחד אמר מפני שענו אותו בלשון כפול לפיכך הוא מעמיד מלכים.

כלומר לדעת המדרש מכח פרשנותם של האחים יצא שיוסף מעמיד "רשעים" ו "מלכים". בפירוש מהרז"ו ביאר שאילולי פרשנות האחים היה מעמיד יוסף רק "שופטים" כיהושע וגדעון. ולדברינו דברי המדרש משלימים זה לזה ואלו דברי אלוקים חיים, והא מפני שהעמיד "מלכים" דבר שלא התאים להנהגתו שהיא "דין" כפי שפירשנו, ממילא העמיד "רשעים" כלומר מלכים רשעים, משום שלא התאימו להנהגת המלוכה. ומכל מקום מצאנו מקור נאמן להערתינו שהמלכים שיצאו מיוסף היו "רשעים".

שו"ר בבעל הטורים (בראשית מח', כז) וז"ל:

ביום ההוא לאמר וגו' ישימך אלהים כאפרים וכמנשה. "לאמור" מלא וי"ו שבו מקומות הקדים אפרים למנשה. אי נמי כנגד ו' שופטים צדיקים שיצאו ממנו. ועל כן אם משול תמשול בנו (לעיל לו ח) "משול" מלא וי"ו רמז לו' שופטים צדיקים שיצאו מאפרים. אבל המלוך תמלוך עלינו (שם) "המלך" חסר וי"ו שכל המלכים שיצאו ממנשה היו רשעים: מבואר להדיא כדברינו שיוסף מעמיד שופטים צדיקים לעומת זאת המלכים יצאו רשעים. ועי"ע מש"כ בהערה הבאה.

יאסוף הנדחים שזה היה משל העץ השני ליוסף עץ אפרים ולכל בית ישראל שיתחברו עליו בעת קץ, ואח"כ יתאחדו גם בני יהודה הנקבצים כבר, להיות תחת שבטו וממשלתו, ויתהוו לגוי אחד ע"פ נסי ה' ונפלאותיו, וז"ש במשל שאח"כ יקח עץ ויכתוב עליו ליוסף עץ אפרים שזה התאחדות עשרת השבטים באחרית הימים, ואח"כ יקרב אותם אחד אל אחד והיה הקירוב הראשון שהתקרבו בני יהודה אל בני יוסף תחת משיח בן יוסף, וז"ש "הנה אני לוקח את עץ יוסף ושבטי ישראל חבריו ונתתי אותם עליו" ר"ל תחלה יתן אותם עליו, היינו שיתן שבטי ישראל על עץ יוסף, היינו שיתקבצו תחת דגל משיח בן יוסף, וגם את עץ יהודה יתן עליו שיהודה יעמוד ג"כ תחת דגלו, ובזה"ו ועשיתם לעץ אחד, והיו אחד ביד".

למדנו מדברי המלבי"ם שרמוז בפסוקים שבתחילה יהיו כל ישראל מאוחדים תחת מלכות יוסף ולאחר שיבוא המשיח, יתאחדו כולם תחת מלכות בית דוד.

ונראה בבירור המהלך בזה, שכיון שהגאולה השלימה תהיה מצב של בירור אחר בירור, כפי שהיה ביציאת מצרים⁸. כך גם תהיה הגאולה העתידה **במידת הדין**, כמשי"כ "אם רחץ ה' את צואת בנות ציון, ואת דמי ירושלים ידח מקרבה, ברוח משפט וברוח בער" (ישעיהו ד, ד), וזה תואם את מדת מלכות יוסף וממילא קיבוץ וסוף הגלות תיעשה על ידו, אך לאחר שנזדככו כבר בכור ההיתוך, מתאימה לישראל הנהגת מלכות יהודה, המשלבת חסד ודין שזה מדת האמת כידוע [כמשי"כ על יעקב אבינו ע"ה שמידתו מדת האמת, אחר ששילב בין מידת אברהם שהיא חסד, למידת יצחק שהיא דין].

שלא ניתן לבלבלו עם תאוות ומחשבות למיניהם אלא כולו "מחשבה".

ולבסוף, מצינו שגם כל מלכי ישראל חטאו בכך - שלא סילקו את העגלים הללו, הכל באיצטלא של קנאות מוטעית.

סוף דבר, הנהגה זו לא הוכיחה את עצמה לדורות, וכפי שביארנו.

נוסיף ונציין שהצדיקים שיצאו משבט יוסף היו יהושע בן נון וגדעון, שניהם היו **שופטים**⁷, ולדברי הר"ן הנ"ל מבואר היטב, שאכן הנהגתם וצדקותם התאימה לשופטי ישראל, אך הנהגתם לא התאימה בתורת **מלכות**.

- משיח בן יוסף ומשיח בן דוד

ובכל זאת מצאנו מקום גם למלכות יוסף, בתהליך הבאת המשיח אשר כידוע יעשה בתחילה על ידי משיח בן יוסף. ואלו דברי המלבי"ם (יחזקאל לו, יט) על הפסוק "דבר אלהים כה אמר אדני ה' הנה אני לקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים ושבטי ישראל חברו חבריו ונתתי אותם עליו את עץ יהודה ועשיתם לעץ אחד והיו אחד בידיו", וז"ל: "מקבלת חז"ל שתחלה יעמוד משיח בן יוסף והוא מלך מעשרת השבטים והוא ילחם מלחמות ויתאספו כל ישראל תחת דגלו, עד שאח"כ יבא בן דוד והוא ימלוך עליהם, והיה המשל הראשון תחלה על **התאחדות ישראל תחת דגל משיח בן יוסף**, וציוה שיקח עץ אחד ויכתוב ליהודה ולבני ישראל חבריו, כי תחלה התחברו יהודה ובנימין שגלו בבית ראשון והתקבצו תחת זרובבל בימי כורש ונעשו גוי אחד בימי בית שני, ואף אחר חורבן הבית שנתפזרו בכ"ז הם מאוחדים בכלל ומיחלים על הגאולה, ובאחרית הימים יתקבצו עשרת השבטים האובדים והנדחים, תחת דגל יוסף שהוא משיח בן יוסף אשר

⁷ עיי' תויו"ט סוטה פ"ז משנה ח' דיהושע מלך היה, ועיי' פרדס יוסף פרשת בשלח אות קנג שהביא הדעות האם יהושע מלך היה.
⁸ (ועיי' משי"כ בס"ד בפרשת בשלח, שיציאת מצרים היתה בכח יוסף הצדיק, כיון שיצאו במדת הדין, כשי"כ "ויקח את עצמות יוסף עמו", ודרשו חז"ל "הים ראה ויננס- נס מפני הנס", עיי"ש בדברינו).

לעלוי נשמת

מרת ממטשי ע"ה בת הרב
בנימין הי"ד דזאלאשינסקי

ת.נ.צ.ב.ה.

עניי בנימין-מבט על הפרשה

מפי אאמו"ר הרב בנימין דזאלאשינסקי שליט"א

רק אדמת הכהנים לא קנה כי חק לכהנים מאת פרעה ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה על כן לא מכרו את אדמתם (מז'-כב')

יש להבין מה היתה מטרת יוסף בזה שלא קנה את אדמת הכהנים, והרי לכאורה יש בזה פגם שמייקר בזה כהני עובדי ע"ז המצריים? ועיין משי"כ בזה במדרש.

ואפשר לפרש שא"י כידוע נפלה בחלקו של שם (כשי"כ רש"י עה"פ "והכנעני אז בארץ") וידוע ששם בן נח היה כהן כשי"כ "ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לקל עליון" (יד-יח) יוצא איפוא שא"י היא **אדמת כהנים**. ויתכן שלכך נתחכם יוסף שלא לקנות את אדמת הכהנים, שהרי גם בכנען תם הכסף כשי"כ "ייתם הכסף מארץ מצרים ומארץ כנען ויבאו כל מצרים אל יוסף לאמר הבה לנו לחם ולמה נמות נגדך כי אפס כסף" (מז-טו) וממילא חשש יוסף שפרעה יקנה גם את ארץ כנען, ולא רצה יוסף בזה משום שלא יתכן שא"י תהיה קנויה לפרעה אפילו לשעה, ולכן קבע שכל אדמת הכהנים לא תימכר לפרעה ובזה הציל את א"י מהיות נחלת מצרים.

